

Vlieland hun jongen regelmatig voerden met de borstelworm *Nereis diversicolor*, de Zeeduizendpoot. Deze dieren werden vrijwel alle gevangen tussen de stenen aan de dijkvoet, hoewel de wormen op het open wad hier even algemeen zijn. De Spreeuwen trekken de *Nereis* heel handig tussen de stenen vandaan, frommelen ze tot een propje in elkaar, en brengen ze een voor een naar het nest. Hetzelfde gedrag zag ik in april 1962 op Schiermonnikoog; alleen werden de wormen in dit geval ter plaatse geconsumeerd.

Gemakkelijker maken het zich de Spreeuwen, die broeden op de Buitenhaven in Den Helder, zoals ik in het voorjaar van 1962 geregeld kon constateren. Deze zoeken nl. hun voedsel op de in de haven liggende vissersschepen en voeren hun jongen met de achtergebleven grondeltjes en garnalen. Vertonen ook in andere vissershavens de Spreeuwen een dergelijk gedrag?

Zwarte spreeuw.

Aan de Ria de Arosa had ik ook ruimschoots de gelegenheid om Zwarte spreeuwen te observeren, die daar tot de algemene vogelsoorten behoren. Daarbij valt de zeer grote overeenkomst in gedragingen met de gewone Spreeuw onmiddellijk op. Dit wordt bijzonder duidelijk gedemonstreerd door enkele waarnemingen op

de bovengenoemde Playa de Barrana. Hier vingen enkele Zwarte spreeuwen nl. *Nereis*-achtige wormen op precies dezelfde manier als de Spreeuwen op de waddeneilanden; in dit geval werd de buit ter plaatse gevoerd aan de al vliegvlugge, luid bedelende jongen. Ook op andere plaatsen langs de Ria zag ik vaak Zwarte spreeuwen op het wad en op schorre-achtige terreintjes; het is me echter in deze gevallen niet gelukt vast te stellen, wat de prooi was.

„Grensincidenten” als de hierboven vermelde zijn vermoedelijk helemaal niet zeldzaam; de vraag is echter of het hier incidentele gevallen betreft, of dat in aan de zee kust levende populaties van bovengenoemde zangvogelsoorten zeedieren wellicht een min of meer regelmatig onderdeel van het menu zijn gaan vormen. In dit verband is het interessant om op te merken, dat zowel van de Zwarte roodstaart als van de Witte kwikstaart een verwante soort bestaat, waarbij het laatste zonder enige twijfel het geval is, nl. de Blauwe rotslijster en de Oeverpieper. Een antwoord op deze vraag is uiteraard niet door incidentele waarnemingen te geven, daarvoor is een uitgebreid onderzoek noodzakelijk. Wat niet wegneemt, dat ik erg benieuwd ben naar alle waarnemingen, hoe incidenteel ook, op dit gebied. Mijn adres is: Emmapark 1, Pijnacker.

Enkele botanische en ornithologische indrukken uit de Franse Alpen bij Pralognan

H. N. LEIJS.

In augustus 1962 bezochten wij een alpengebied in de omgeving van Pralognan (fig. 1). Deze plaats ligt in de Franse Alpen

op een hoogte van ca. 1400 m + N.A.P. in een vrij smal dal, dat ongeveer ZO-NW loopt. Zoals gewoonlijk is er ook

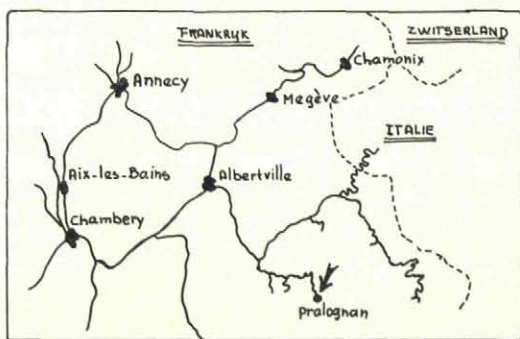

Fig. 1. Kaartje van Pralognan en omgeving.

hier een smal snelstromend riviertje, de Doron. Het dal zelf, dat in hoofdzaak op een zeer extensieve manier in gebruik is als hooiweide, wordt ingesloten door een groot aantal bergen waarvan sommige tot 3500 m hoogte reiken. Over het algemeen zijn de hellingen begroeid met zwaar sparrebos (*Picea excelsa*), alleen op de zuidhellingen ontbreekt het bos praktisch en vindt men prachtige alpenweiden. De boomgrens bevindt zich in deze omgeving op ongeveer 1800 à 1900 meter, zowel op de noordelijke- als de zuidelijke exposities. Het is uitermate opvallend dat in de hellingbossen de *Larix* vrijwel ontbreekt, zowel in het dal als op grotere hoogte. De Bergden (*Pinus montana*) komt hier ook weinig voor en bepaalt in ieder geval nergens het aspect. Loofhoutbosjes met berk, els en wilg treft men aan in de onmiddellijke omgeving van riviertjes en soms op lawinehellingen waar in korte tijd zeer veel Ratelpopulier (*Populus tremula*) en een of andere wilg (*Salix spec.*) kan opslaan.

In dit gebied hebben we intensief naar planten en vogels gekeken. Botanisch is deze streek uitermate interessant en vooral zeer rijk aan soorten, en dan wel zeer speciaal soorten die op andere plaatsen

in de Alpen weinig voorkomen of uitermate zeldzaam zijn of zelfs plaatselijk verdwenen (uitgeroeid?). Ornithologisch viel het gebied enigszins tegen. Misschien is de oorzaak van het geringe aantal vogels en soorten te zoeken in het jaargetijde, misschien ook is deze streek werkelijk vrij soortenarm. Zowel ornithologisch als botanisch impliceert dit opstel dus beslist geen volledigheid, maar alleen een indruk uit de maand augustus. Bij de beschouwingen van enkele typische landschappen worden van de planten alleen opvallende of bloeiende soorten genoemd. De avifauna daarentegen wordt zo volledig mogelijk vermeld, althans de soorten die door ons werden waargenomen (zie tabel 1 en 2). Een van de belangrijkste landschappen in het dal van de Doron is wel het grasland, dat plaatselijk onderbroken wordt door enkele fijnsparbosjes en een smalle loofhoutgordel langs het riviertje. Behoudens enkele vochtige plekken was dit grasland overwegend droog te noemen, op een relatief kalkhoudende tot kalkrijke bodem. Hoewel we hier over grasland spreken viel het direct op dat het percentage grassen zeer klein was en op zijn hoogst 10% bedroeg. De rest werd nl. door kruiden ingenomen. *Astrantia major*, *Centaurea uniflora*, *Heracleum sphondylium* (Bereklauw), *Chrysanthemum leucanthemum* (Margriet), *Veratrum album* (fig. 2), *Silene cucubalus* (Blaassilene) en *Gentiana lutea* (Gele gentiaan) zijn enkele soorten die hoofdzakelijk het aspect bepaalden in de nog niet gemaaide weiden. Op sommige plekken troffen we echter een aspectbepalende soortencombinatie aan van *Eryngium alpinum*, *Rhaponticum scariosum*, *Onobrychis supina*, *Veratrum album*, *Gentiana lutea*, *Anemone narcissiflora*, *A. alpina* en *A. montana*, *Paradisica liliastrium* (Paradijslelie), *Lilium martagon* (Turkse

lelie, fig. 3) en *Allium victorialis*. Op de meer vochtige plekken groeiden zeer veel *Trollius europaeus*, *Gymnadenia conopsea* (Muggenorchis, fig. 4), *Dactylorhiza maculata* (Gevlekte orchis), *Ranunculus aconitifolius* en *Polygonum bistorta* (Aderwortel).

Op stenige droge en zonnige plaatsen

Tabel 1.

	Dorp, nederzetting Vrij bosrijk Tuinen	Dal op ± 1400 à 1500 m Bosrijk Bosjes langs Beek	Hfdz. fijnsparbos tot ± 1900 m Hellingbossen
Europese kanarie	x	.	.
Huisemus	x	.	.
Putter	x	.	.
Huiszwaluw	x	.	.
Gierzwaluw	x	.	.
Zwarte roodstaart	x	.	.
Tuinfluitier	x	x	.
Zwartkoptuinfluitier	x	x	.
Vlaamse gaai	x	x	x
Koolmees	x	x	x
Pimpelmees	x	x	x
Matkopmees	x	x	x
Merel	x	x	x
Goudhaantje	x	x	x
Vink	x	x	x
Bergfluitier	.	x	.
Witte kwikstaart	.	x	.
Grote gele kwikstaart	.	x	.
IJsvogel	.	x	.
Fitis	.	x	.
Geelgors	.	x	.
Zwarte kraai	.	x	x
Grote lijster	.	x	x
Zanglijster	.	x	x
Groene specht	.	x	x
Boomkruiper	.	x	x
Zwarte mees	.	x	x
Beflijster	.	.	x
Havik	.	.	x
Wespendief	.	.	x
Buizerd	.	.	x

bleken *Sedum rhodiola* en *Sedum anacampseros* zeer veel voor te komen, evenals *Sedum rupestre* (Tripmadam) en *S. album* (Wit vetkruid). Overal, doch op de vochtiger plaatsen het meeste, stond *Colchicum autumnale* (Herfsttijloos) met zijn brede bladeren en dikke zaaddozen. Wanneer echter het hooiland eenmaal gemaaid was, verschenen er massale hoeveelheden bloemen van *Colchicum alpinum*, een soort die reeds in juli begint te bloeien.

Een totaal andere vegetatie troffen we aan op de alpenweiden op ca. 2000 m hoogte. Deze weiden werden plaatselijk intensief begraaasd. Het viel al direct op dat de hoogte van de kruiden aanmerke-

Tabel 2.

	Dal op ± 1400 à 1500 m Hooiweiden Grasland	Alpenweiden op ± 2000 m Kaal	Vrij kale en rots- achtige bergformaties
Paapje	x	.	.
Zwarte kraai	x	.	.
Grote lijster	x	.	.
Zanglijster	x	.	.
Groene specht	x	.	.
Havik	x	.	.
Wespendief	x	.	.
Putter	x	.	.
Huiszwaluw	x	.	.
Geelgors	x	.	.
Kneu	x	x	.
Buizerd	x	x	x
Gierzwaluw	x	x	x
Tapuit	x	x	x
Graspieper	x	x	x
Veldleeuwerik	.	x	.
Citroensijts	.	x	.
Alpenkauw	.	x	x
Zwarte roodstaart	.	x	x
Alpenkraai	.	.	x

Fig. 2. *Veratrum album*.
Foto H. N. Leijs.

lijk lager was dan in het dal, mede veroorzaakt door de begrazing en door de hogere geografische ligging van het landschap. Op dit soort weiden kwamen veel meer plantesoorten voor dan op de weiden in het dal. Allereerst viel de ongelofelijke rijkdom aan composieten en *Campanula*'s op. *Anemone vernalis*, *Anemone alpina* en *Anemone baldensis* groeiden op deze hoge weiden zeer veel; ze waren allen reeds uitgebloeid, maar vertoonden nog wel hun prachtige zaadpluizen. Ook *Dryas octopetala*, die hier zeer veel voorkomt, was op deze hoogte praktisch uitgebloeid. Opvallend veel vonden wij, vooral in de omgeving van geërodeerde rotsformaties, *Daphne striata*, met prachtige trossen rode bessen.

Deze plekken bleken trouwens een zeer goede groeiplaats te vormen voor huislooksoorten als *Sempervivum montanum*, *S. tectorum*, *S. arachnoideum* en *S. alpinum*, en voor de anjertjes *Dianthus silvester* en *D. sternbergii*. Van de *Campanula*-soorten moeten de volgende soorten beslist genoemd worden: *Campanula rotundifolia* (Grasklokje), *C. rhomboidalis*, *C. barbata* (in een blauwe en witte variëteit), *C. scheuchzeri*, *C. cochlearifolia* en *C. thyrsoides*.

Op beschutte inzinkingen in het terrein, die meestal relatief vochtig waren, bloeiden enkele zeer opvallende soorten. Het prachtige orchideetje *Nigritella nigra* (fig. 5) kwam er in de donkere en de lichte variëteit veelvuldig voor. Ook *Gymnadenia conopsea*, *Arnica montana* (Valkruid), *Pedicularis verticillata*, *Parnassia palustris* en de gentiaansoorten *Gentiana kochiana* en *Gentiana aspera* bepaalden hier veelal het veelkleurige aspect. Bijzonder opvallend was verder dat juist in deze valleitjes *Paradisica liliastrum* met honderden exemplaren bloeide. Er groeide hier ook *Narcissus poeticus* (fig. 6).

Voor de volledigheid volgt nu nog een lijstje van soorten die op deze weiden veelvuldig voorkwamen. *Aconitum napellus*, vooral op wind geëxponeerde plekken, *Traunsteinera* (*Orchis*) *globosa* op vochtiger plaatsen, *Geum montanum*, vaak op droge stenige plaatsen, *Trollius europaeus*, vooral op vochtige tot natte plekken, *Potentilla aurea*, *Trifolium badium*, *Helianthemum alpestre* en *H. nummularium*, *Veronica fruticulosa* en *V. fruticans*, *Chrysanthemum alpinum*, *Aster alpinum*, *Erigeron polymorphus*, *Silene rupestris*, *Leontodon hispidus* alsmede *Hieracium villosum*, *H. staticifolium* en *H. aurantiacum*.

Ornithologisch leverde dit alpenweide-

landschap zeer weinig op. Het aantal vogels was gering. We zagen o.a. enkele Graspiepers, Zwarte roodstaartjes en eenmaal een Veldleeuwerik.

De hooilanden langs de Doron bleken iets vogelrijker te zijn. Veel Kneuen, een enkele Graspieper en hier en daar een paartje Paapjes en Tapuiten. In de bosjes langs de beek hoorden we nog enige zang van Zwartkoptuinfluter, Tuinfluter en vermoedelijk een Bergfluiter. In het laatste geval betrof het nl. een zeer lichtbuiig zangertje, dat aan de bovenzijde bruinig olijfgroen was gekleurd. Behalve bovengenoemde soorten zagen we af en toe Koolmezen, Matkopmezen en enkele Pimpelmezen in de struiken rondspringen. Langs de beek zelf en op de rotsblokken in het water observeerden we IJsvogel, Grote gele kwikstaart en Witte kwikstaart. De meest algemene vogels waren Vinken en Putters. Opvallend was het overigens dat jonge Vinken vaak een musachtige bedelroep lieten horen, een geluid dat we van „Hollandse” Vinken nimmer hoorden.

In het dorp zagen we slechts enkele keren een Merel en zeer sporadisch een Huismus. Laatstgenoemde soort blijkt overigens ook in andere hoge alpengebieden zeldzaam te zijn. Met name bij Chamonix, La Grave en Briançon.

Aan roofvogels namen we met zekerheid Havik, Buizerd en Wespandief waar.

Op een vrij kaal alpenweidegebied, met enkele door rotsblokken gebouwde muurtjes als perceelscheidingen en enkele berghutten (onbewoond), hoorden we plotseeling een kneuachtig geluid. Behalve dat we daar enkele Kneuen waarnamen, zagen we drie Citroensijzen. Het geluidstimbre geleek vrij veel op dat van de Europese kanarie.

Na de alpenweiden op ca. 2000 m, is het

bijzonder interessant de kleinere alpenweiden op ongeveer 2500 m te bekijken. Over het algemeen bleken deze botanisch soortenarmer. Het percentage rotsachtige formaties was op deze hoogte aanzienlijk groter. Op vele plaatsen was de sneeuw betrekkelijk kort geleden weggesmolten, zodat hier bijna alles nog vrij vochtig tot nat aardeed. Op deze hoogte waren nog vele planten, die in volle bloei stonden of begonnen te bloeien. Opvallend waren de gentianen, vooral op de meer zuidelijke hellingen: *Gentiana clusii*, *G. kochiana*, *G. punctata* en *G. brachyphylla* bloeiden hier volop. Ook *Viola calcarata* kwam hier

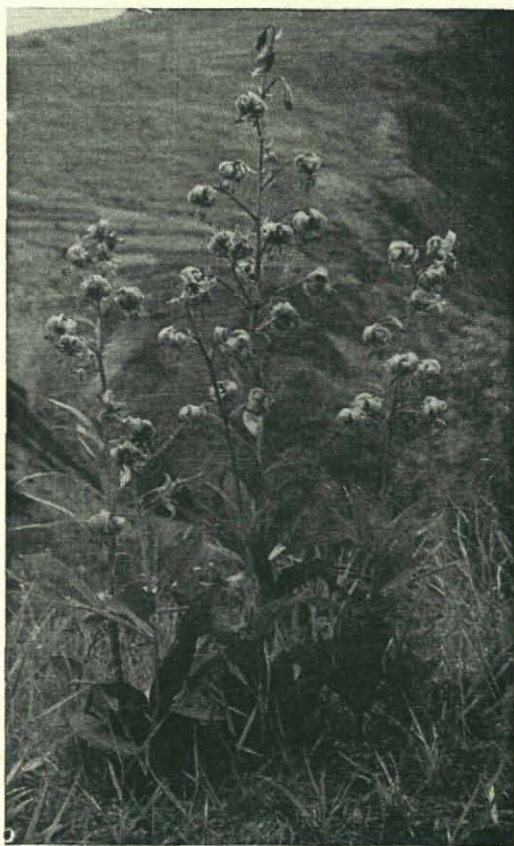

Fig. 3. *Lilium martagon*, de Turkse lelie.
Foto H. N. Leijes.

Fig. 4. *Gymnadenia conopsea*, de *Mug-enorchis*. Foto H. N. Leijs.

zeer veel bloeiend voor. Interessant bleken die plaatsen waar de sneeuw juist was weggesmolten. Terwijl hier nog bijna geen enkele plantengroei viel waar te nemen, verschenen daar reeds enkele dagen na het wegsmelten van de sneeuw prachtige vegetaties van volop bloeiende *Soldanella pusilla*. Al heel gauw daarna verschenen dan *Chrysanthemum alpinum*, *Plantago alpina* en op de meer beschutte en warmere plaatsen *Arnica montana*, *Pedicularis verticillata*, alsmede *Parnassia palustris*. Op de noordelijke exposities en dan vooral op stenige plaatsen was *Linaria alpina* een gewone verschijning. De

prachtige violetblauwe bloemen met de safraangele vlek waren bijzonder opvallend. Aan klokjesbloemen vonden we hier vrij veel *Campanula barbata* en *C. alpina*.

Op deze hoogte bloeide *Dryas octopetala* overal volop. Vermeldenswaard is verder de groeiplaats van een rijkelijk bloeiende *Doronicum grandiflorum*, omringd door tientallen rozetten van *Cirsium spinosissimum*, precies in de spatzone van een watervalletje op een plaats waar nooit zon komt. Laatstgenoemde soort groeide overigens op deze hoogte op allerlei andere plaatsen, soms wel honderden exemplaren bij elkaar.

Op een drassig plateau, waarin verschillende smeltwaterbeekjes uitkwamen, stonden op de iets drogere kale bultjes tientallen polletjes bloeiende *Ranunculus glacialis*, alsmede weer tientallen tot plaatselijk honderden gentianen.

Een puinstorthelling van zeer grote rotsblokken leverde hier een niet te vergeten vegetatie van *Veratrum album*. Deze soort stond hier steeds volkomen beschut tussen en half onder de rotsblokken, geflankeerd door enorme hoeveelheden *Blechnum spicant* (Dubbelloof) en plaatselijk een *Daphne*-soort.

Ornithologisch was dit hoge gebied bijzonder arm. Tapuit, Graspieper en Alpenkauw waren de belangrijkste soorten. Het is overigens bijzonder merkwaardig dat deze hoogte zo uitermate vogelarm is. Na deze globale botanische en ornithologische opsomming van de diverse alpenweidegebieden gaan we nu een kijkje nemen in de hellingbossen. In dit verband is het goed een onderscheid te maken tussen de noordelijk geëxponeerde hellingbossen, die hoofdzakelijk bestaan uit *Picea excelsa* (Fijnspar) met zeer weinig *Larix*, en de zuidelijk tot zuidoostelijk geëxponeerde hellingbossen, die behalve *Pi-*

cea excelsa ook vrij veel *Pinus sylvestris* (Grove den) bevatten. Laatstgenoemde soort is met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid hier aangeplant. Over het algemeen zijn deze bossen veel droger dan de noordhellingbossen en ontbreken hier ook de bergbeekjes.

Door het gehele zuidhellingbos troffen we *Vaccinium myrtillus* en *V. vitis-idaea* (Blauwe en Rode bosbes) aan. Op grotere hoogte, vooral in de buurt van de boomgrens verscheen dan *Rhododendron ferrugineum*. Op de iets vochtiger plaatsen, zoals onder rotsformaties bij kwelplekjes, vonden we *Saxifraga aspera*, *Parnassia palustris*, *Astrantia minor*, *Linum alpinum* en o.a. *Pinguicula vulgaris* (Vetblad) alsmede *Pinguicula alpina* en *Gentiana nivalis*. Op vele plaatsen werd de *Vaccinium myrtillus* overwoekerd door enkele warkruidsoorten (*Cuscuta spec.*).

De zuidelijke boshellingen op 1500 à 1600 m bleken een zeer weelderige kruiden- en struiklaag te hebben, waarin enorme hoeveelheden Framboos (*Rubus idaeus*), waartussen Steenbraam (*Rubus saxatilis*) en zeer veel Bosrank (*Clematis vitalba*) en *Clematis alpina*, die reeds uitgebloeid waren, maar bijzonder fraai getooid met de vruchtpluizen. In de kruidlaag moet beslist nog genoemd worden *Digitalis ambigua* en *D. lutea*, twee vingerhoedskruidsoorten met opvallende, gele bloemen. Ook het Ruige klokje (*Campanula trachelium*) was hier zeer algemeen. Op de meer open plekjes in het bos, maar ook langs de bergpaadjes stond de bijzonder mooie Zilverdistel (*Carlina acaulis*) soms wel met tientallen exemplaren bij elkaar. In tegenstelling tot deze zonnige bossen nu de schaduwrijke en vrij vochtige sparrenbossen op de noordhellingen op 1400

Fig. 5. *Nigritella nigra*. Foto H. N. Leijs.

Fig. 6. *Narcissus poeticus*. Foto H. N. Leys.

à 1500 m. In dit soort bos met op de meeste plaatsen een goed ontwikkelde moslaag, maar vrijwel geen struiklaag, viel *Hepatica triloba* (Leverbloempje) in het bijzonder op. Ook *Listera cordata* (Kleine

keverorchis), *Adenostyles glabra*, *Homo-gyne alpina* en *Petasites alba* (Wit hoefblad) bepaalden hier plaatselijk het aspect.

Aan de rand van het bos, grenzend aan vochtig grasland, troffen we nog een bijzonder fraaie, rijke vegetatie aan van: *Valeriana tripteris*, *Gentiana lutea*, *Veratrum album*, *Phyteuma halleri*, *Aruncus silvester*, *Ranunculus aconitifolius*, *Aconitum lycoctonum* ssp. *ranunculifolium*, *Polygonum bistorta*, *Cicerbita alpina* en *Viola biflora*.

Ornithologisch bleken deze bossen matig vogelrijk te zijn, met vooral veel mezen, Goudhaantjes en Vinken. Als bijzonderheid namen we nog een Beflijster waar. Overigens kunt U uit de tabellen 1 en 2 een redelijk idee van de soortenrijkdom der avifauna in deze streek verkrijgen. Helaas was het niet mogelijk een aanduiding van algemeenheid per soort te vermelden. Het bleek nl. in dit jaargetijde bijzonder moeilijk hier enige indruk van te verkrijgen. De vogels lieten zich over het algemeen weinig zien, terwijl nog slechts een enkele sporadische zang werd gehoord.

Hoewel dus het ornithologische deel van deze reis enigszins tegenviel, is dit alpengebied bij Pralognan voor de botanicus zeer interessant en zeker aanbevelenswaardig.

Litteratuur:

- Bonnier, G. et G. de Layens. Flore complète portative de la France, de la Suisse et de la Belgique.
 Hegi, G. Alpenflora, 1950.
 Schröter, C. Alpenflora.
 Peterson, R. T., e.a. Vogelgids 1954.
 Leijs, H. N. Vogelwaarnemingen bij Chamonix. D.L.N. 64 (1961): 199-208.
 Fournier, P. Les quatres flores de la France, 1961.

